Список використаних джерел:

1. The ECHR as a living instrument: Its meaning and legitimacy. *Constituting Europe: The European Court of Human Rights in a National, European and Global Context*. Cambridge University Press, 2010. Pp. 106–141/
2. Офіційний веб-сайт Європейського суду з прав людини / HUDOC Database; Judgment case of LOIZIDOU v. TURKEY (PRELIMINARY OBJECTIONS) (Application no. 15318/89). Strasbourg : European Court of Human Rights, 2019. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57920>.
3. Офіційний веб-сайт Європейського суду з прав людини / HUDOC Database; Judgment case of RANTSEV v. CYPRUS AND RUSSIA (Application no. 25965/04). Strasbourg : European Court of Human Rights, 2019. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96549>.
4. Офіційний веб-сайт Європейського суду з прав людини / HUDOC Database; Judgment case of JOHNSTON AND OTHERS V. IRELAND (Application no. 9697/82). Strasbourg : European Court of Human Rights, 2019. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57508>.
5. Офіційний веб-сайт Європейського суду з прав людини / HUDOC Database; Judgment case of EDITORIAL BOARD OF PRAVOYE DELO AND SHTEKEL V. UKRAINE (Application no. 33014/05). Strasbourg : European Court of Human Rights, 2019. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104685>.
6. Офіційний веб-сайт Європейського суду з прав людини / HUDOC Database; Judgment case of OPUZ V. TURKEY (Application no. 33401/02). Strasbourg : European Court of Human Rights, 2019. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92945>.
7. Офіційний веб-сайт Європейського суду з прав людини / HUDOC Database; Judgment case of DELFI AS V. ESTONIA (Application no. 64569/09). Strasbourg : European Court of Human Rights, 2019. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155105/>

УДК 347.77

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.4-1.24>

ЧОМАХАШВІЛІ О.Ш.

ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ДІТЕЙ

Стаття присвячена вивченню права інтелектуальної власності, суть якого становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та майнові права інтелектуальної власності, зміст яких вивчається стосовно дитини. Правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. Зроблено огляд відомих та видатних винаходів, які зробили діти. Розглядається можливість підтримки дитячого винахідництва державою. Обґрунтовується значення постійної підготовки фахівців у сфері інтелектуальної власності та підтримки винахідництва.

Автор пропонує розглянути умови, за яких дитина може набувати права інтелектуальної власності, обсяг таких прав та способи розпорядження.

У статті зазначається, що здатність до оригінального творчого мислення поширена дуже широко, можна стверджувати, що вона властива більшості нормальних людей. Як показує світовий досвід, дитячі винаходи часто впроваджуються в практику і працюють в інтересах суспільства. Актуальним та дискусійним питанням для України є досвід патентного відомства Польщі. Можливо, діяльність однієї громадської організації або адвокатського бюро могла б заповнити цю нішу, як інформаційну, так і практичну з надання правової допомоги.

Наводиться та докладно описується приклад у Нідерландах Інституту Lego, який активно залучає дітей як експертів, оскільки вважає дитяче креативне мислення дуже цінним для нових розробок. Останнім часом в Україні активізувалась діяльність зі стимулювання інженерної думки.

Розглядаються приклади винаходів дітей: вакуумна трубка для створення зображень, ліки від гикавки, медичний інструмент для прослуховування серця та інших внутрішніх органів людини та інші.

Особливість правової складової частини питання набуття, здійснення та захисту прав інтелектуальної власності для дитини полягає в тому, що неповнолітній особі необхідна допомога батьків або інших дорослих людей. Адже винайти, створити, зобразити дитина може, а набутти правову охорону, здійснити та захистити це право практично не видається можливості. І перша перешкода в цьому – сплата відповідних зборів та державного мита.

Зроблено узагальнення у світлі того, що Україна, визначаючи свій вектор подальшого економічного розвитку в сучасному геоекономічному просторі в жорстких умовах ринкової економіки, наголосила на інноваційному шляху, який для нашої країни, з огляду на її потенціал, є не тільки реальним, але й фактично єдиним у сучасних умовах переходу розвинених країн світу від економіки індустріального типу до постіндустріальної економіки, це дослідження набуває ще більшої актуальності.

Ключові слова: права дитини, винахідництво, винаходи, інтелектуальна власність.

Considering that there are many objects of intellectual property rights, but at first glance the subject of acquiring such rights can be children for inventions, musical and literary works, computer programs, rights of performers. The main issue in this topic is whether the age of the physical person plays a significant role. Consequently, the legislator does not set age requirements.

A review of famous and outstanding inventions made by children was made. The possibility of supporting children's inventions by the state is considered. The importance of constant training of specialists in the field of intellectual property and support of invention is substantiated.

An example is presented and described in detail in the Netherlands by the Lego Institute, which actively involves children as experts, as it considers children's creative thinking very valuable for new developments. Recently in Ukraine the activity on stimulation of engineering thought has been intensified. Examples of inventions of children are considered.

Namely, a vacuum tube for image creation, a cure for hiccups, a medical tool for listening to the heart and other internal organs of the person and others. The peculiarity of the legal component of the acquisition, exercise and protection of intellectual property rights for a child is that the minor needs the help of parents or other adults. It is almost impossible to invent, create, portray a child, but to obtain legal protection, exercise and protect this right. And the first obstacle in this is the payment of appropriate fees and state duties.

Generalization is made in the light that Ukraine, defining its vector of further economic development in the modern geo-economic space in the harsh conditions of a market economy, emphasized the innovative way, which is not only real for our country, but also virtually unique in the current conditions of transition of the developed countries of the world from the economy of industrial type to post-industrial economy, this study becomes even more relevant. It is emphasized that the state should also take care of creating the necessary conditions for preserving and strengthening its intellectual potential, as well as for finding ways of its qualitative development. The creation of such mechanisms, the development of strategies and relevant rules of law may be the next or a separate study.

Key words: child rights, invention, inventions, intellectual property.

Вступ. Актуальність цього дослідження зумовлена роллю творця не у створенні тільки інтелектуальної власності як такої, але і в існуванні сфери інтелектуальної власності взагалі. Розвиток національної творчості не має перспектив, якщо немає процесу підготовки фахівців, здатних до творчої праці, і автору не гарантована винагорода за його особисту творчу працю. Безумовно, це стосується усіх авторів незалежно від віку.

Нагадаємо деякі основні визначення, які важливі в контексті нашого дослідження. Так, правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. При цьому право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності.

Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається Цивільним кодексом України та іншим законом.

Право інтелектуальної власності є непорушним. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом.

Автор – це фізична особа, творчою працею якої створений твір.

Винахідник – людина, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено винахід. Як автором, так і винахідником може бути фізична особа незалежно від віку. Тобто суб'єктом звернення до державного органу з метою отримання охоронного документа може бути і дитина. Адже в заявці на отримання патенту на винахід вік зазначати не потрібно.

Ст. 420 Цивільного кодексу України вказує, що до об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, належать: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці.

Зважаючи на те, що об'єктів права інтелектуальної власності багато, але, на перший погляд, суб'єктом набуття таких прав дитина може стосовно винаходів, музичних та літературних творів, комп'ютерних програм, прав виконавців. Основне питання в цій тематиці полягає в тому, чи відіграє суттєву роль вік фізичної особи. Отже, законодавець не ставить вікових вимог.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» визначає об'єктами авторського права твори в галузі науки, літератури і мистецтва: 1) літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо); 2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори; 3) комп'ютерні програми; 4) бази даних; 5) музичні твори з текстом і без тексту; 6) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки; 7) аудіовізуальні твори; 8) твори образотворчого мистецтва; 9) твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва; 10) фотографічні твори, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо; 12) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності; 13) сценічні обробки творів, зазначених у п. 1 цієї частини, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу; 14) похідні твори; 15) збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за мови, що вони є результатом творчої праці за добром, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини; 16) тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів; 17) інші твори.

Передбачена цим Законом правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору, а не на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд умов, за яких дитина може набувати права інтелектуальної власності, обсяг таких прав та способи розпорядження.

Окремі питання щодо проблематики вказаного дослідження відображено у працях вчених-цивілістів та дослідників права інтелектуальної власності, які використовувалися автором, зокрема О. Дзери, Н. Кузнецової, О. Кохановської, О. Підпригори, О. Святоцького, Г. Андрощука, О. Голяшкіна, В. Дроб'язка, Ю. Капіці. Але окремо та комплексно питання набуття прав інтелектуальної власності дитиною здійснено не було. На нашу думку, це питання і надалі не втратить актуальності.

Результати дослідження. Розглянемо загальновідомі факти про дітей-винахідників у світі та Україні. День дітей-винахідників (Kid Inventors Day) відзначається 17 січня. Чому саме 17 січня? У цей день народився Бенджамін Франклін, який не тільки став одним із найвідоміших

політиків Америки, але проявив себе і в юні роки. У 11 років Франклін сконструював ласті для рук і ніг, про що і згадав у своїй біографії.

Треба сказати, що тоді в 1717 р. ласті не продавалися в магазинах. Їх взагалі не було. Ще Франклін виділився тим, що неодноразово удосконалював друкарський верстат, на якому працював в друкарні. Йому на той час ще не виповнилося 18 років. Також він запатентував крісло-гойдалку і придумав позначення полярності електричних батарей – всім нам відомі + і -.

Серед дитячих винаходів зазначають, наприклад, снігохід, пластмасовий автомобіль, льодяники від гикавки, технології «розумного будинку», шрифт Брайля та багато іншого.

Сучасне телебачення багатьом зобов'язане Філо Фарнсуорт, який у 15 років представив своєму вчителю хімії проект електронної передачі зображень на великі відстані. Через 4 роки він розробив вакуумну трубку для створення зображень, в якій фосфор світився під впливом електронів. У 1927 р. він вперше здійснив передачу електронного зображення – горизонтальної лінії. До цього телебачення працювало на механічних модулях. А сам Фарнсуорт, якого вважали «божевільним генієм», став прототипом професора Хьюберта Фарнсуорта, героя анімаційного серіалу «Футурама».

14-річний Джона Кон розробив пристрій Good Vibrations, що дає змогу перетворювати звукові хвилі на тактильні відчуття. Так люди, що погано чують, можуть відчувати музику. Ця ідея спала Кону на думку, коли він приклався зубами до гітари, і в 2012 р. він став переможцем конкурсу Google Science Fair.

13-річна школярка Меллорі Кьювмен із США винайшла ліки від гикавки. Це льодяники, до складу яких входять цукор і яблучний оцет. Новинка вже отримала назву Hiccupsors.

15-річний школяр Суман Мулумуді надрукував на 3D-принтері чохол для iPhone, який робить із смартфона стетоскоп – медичний інструмент для прослуховування серця та інших внутрішніх органів людини.

Здатність до оригінального творчого мислення поширена, можна стверджувати, що вона властива більшості нормальних людей. Як показує світовий досвід, дитячі винаходи часто впроваджуються в практику і працюють в інтересах суспільства. Наприклад, у Польщі у Варшаві вже більше десяти років працює бюро патентів на дитячі винаходи. За цей час у бюро надійшли десятки тисяч дитячих винаходів і проектів. Деякі з них запропоновані до впровадження в практику. Актуальним та дискусійним питанням для України є досвід патентного відомства Польщі. Можливо, діяльність і однієї громадської організації або адвокатського бюро могла б заповнити цю нішу, як інформаційну, так і практичну з надання правової допомоги.

У Нідерландах Інститут Lego активно залучає дітей як експертів, оскільки вважає дитяче креативне мислення дуже цінним для нових розробок. Останнім часом в Україні активізувалась діяльність зі стимулювання інженерної думки. На наш погляд, ця сфера є дуже перспективною як у форматі виникнення та створення нових винаходів, так і забезпечення їх правової охорони.

Шрифт Брайля – систему рельєфно-крапкової писемності для сліпих – придумав 15-річний хлопчик Луї Брайль, який сам осліп на три роки в результаті нещасного випадку. Луї взяв за основу метод письма опуклими буквами, придуманий Валентином Хауї, і поєднав його із системою для посилки відомостей у нічний час, розробленою артилерійським офіцером Шарлем Барб'є. Шрифт Барб'є виглядав як пробиті в картоні отвори і був, прямо скажемо, не дуже зручним. А ось шрифтом Брайля і нині користуються сліпі в усьому світі.

А в 2012 р. 14-річний хлопчик Джона Кон розробив пристрій, що дає людям, що слабо чують, змогу слухати музику.

Винахідниками можуть стати і зовсім маленькі діти. Наприклад, 8-річна Аланна Майерс (штат Флорида), намучившись у перев'язувальних пунктах із відбитими на асфальті колінами (наслідки катання на велосипеді), придумала засіб для безболісного зняття бинтів, що складається зі звичайного мила, лавандової олії і води.

Френк Епперсон, коли йому було 11 років, забув на вулиці склянку із содовою водою і ложкою всередині. Це було взимку, і до ранку вміст склянки замерз. Так з'явився морожений лимонад на паличці, який Френк і почав випускати пізніше, коли виріс і відкрив свій бізнес.

Максим Лема зі Львова в 12 років придумав робота, здатного відсканувати будь-яке приміщення, заміряти площу, скласти детальний план і відправити отримані дані на комп'ютер.

Хутряні навушники придумав 15-річний американець Честер Грінвуд у 1873 р. Він дуже любив кататися на ковзанах, одночасно слухаючи музику. А ось шапки ненавидів. Одного разу юнак мало не відморозив собі вуха. Тоді він звернувся до своєї бабусі з проханням пришити хутро до проводу за типом навушників. Свій пристрій він назвав «захисниками вух».

У наш час 16-річний Вадим Хомич із Житомира придумав прилад, який блокує автомобіль із п'яним водієм.

12-річна китаянка Ву Сяоне, яка дуже любила географію, винайшла годинник, що показує одночасно час в 100 країнах світу.

Зважаючи на те, що об'єктів права інтелектуальної власності багато, але, на перший погляд, суб'єктом набуття таких прав дитина може бути щодо винаходів, музичних та літературних творів, комп'ютерних програм, прав виконавців. Основне питання в цій тематиці полягає в тому, чи відіграє суттєву роль вік фізичної особи. Отже, законодавець не ставить вікових вимог.

У статті ми навмисне не робимо огляду та не аналізуємо діяльність дітей у таких сферах, як виконання музичних творів, вокал, написання текстів, віршів, прози та безліч іншого. Не згадуємо про сучасні напрями діяльності дітей: комп'ютерні ігри, блогінг, програмування тощо. Залишаємо місце читачам для фантазії та віримо, що кожен згадає таких відомих дітей.

Висновки. Під сферою інтелектуальної власності розуміється середовище з внутрішньою єдністю, в якому здійснюється сукупність різноманітних видів творчої, інтелектуальної діяльності людини, що охоплюють різні сфери економічного та суспільного життя, унаслідок чого створюються об'єкти інтелектуальної власності, права на які охороняються чинним законодавством і за своєю природою є нематеріальними.

Особливість правової складової частини питання набуття, здійснення та захисту прав інтелектуальної власності для дитини полягає в тому, що неповнолітній особі необхідна допомога батьків або інших дорослих людей. Адже винайти, створити, зобразити дитина може, а набутти правову охорону, здійснити та захистити це право практично не видається можливістю. І перша перешкода в цьому – сплата відповідних зборів та державного мита.

У світлі того, що Україна, визначаючи свій вектор подальшого економічного розвитку в сучасному геоекономічному просторі у жорстких умовах ринкової економіки, наголосила на інноваційному шляху, який для нашої країни, з огляду на її потенціал, є не тільки реальним, але й фактично єдиним у сучасних умовах переходу розвинених країн світу від економіки індустріального типу до постіндустріальної економіки, це дослідження набуває більшої актуальності. Забезпечення конкурентоздатності економіки та досягнення успіху Україною на інноваційному шляху її розвитку вже неможливе без ґрунтового осмислення сучасного стану такого впливового чинника економіки, як інтелектуальна власність. На нашу думку, ця сфера і надалі буде привертати до себе увагу людей різного віку.

Держава має опікуватися також питанням створення необхідних умов задля збереження й зміцнення свого інтелектуального потенціалу, а також пошуку шляхів його якісного розвитку. Створення таких механізмів, розроблення стратегій та відповідних норм права може бути наступним або окремим дослідженням.

УДК 347.73:336.74:004

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.4-1.25>

ШУЛЬГІН А.А.

МІСЦЕ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ СЕРЕД ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Статтю присвячено дослідженню електронних грошей як об'єкта цивільних прав. Досліджуються питання правової природи електронних грошей та визначення їх як об'єкта цивільних прав та класифікація ознак. Визначено, що електронні гроші є ідеальною річчю – нематеріальним майновим благом, яка виражена в електронній формі та на яку поширюється правовий режим речі як виду об'єктів

© ШУЛЬГІН А.А. – аспірант відділу методології приватноправових досліджень (Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України)